

PULS SO åk 5 Grundbok

Lärraranvisning punktskrift

Verksnummer: 41200

Den här läraranvisningen är till för att du som undervisande lärare ska få information om hur den pedagogiskt anpassade boken skiljer sig från originalboken och hur ni kan arbeta med den.

Pedagogisk anpassning gör läromedel tillgängliga för elever med synnedsättning genom att visuellt beroende innehåll omarbetas. Målet är att elever med svår synnedsättning/blindhet ska kunna använda läromedlet på samma sätt som sina klasskamrater. De anpassade uppgifterna ska ha samma pedagogiska innebörd som förlagan och eleven ska vara lika självgående som de övriga i klassen.

Plocka upp eventuella svällpappersbilder så snart du kan och förvara pärmarna stående. Svällpappersbilderna kan klibba ihop och den tryckta punktskriften, i exempelvis innehållsförteckning och nycklar, riskerar att plattas till om de förvaras liggande. Den tillfälliga lukten, som kan förekomma då svällpappersbilderna är nytryckta, hinner också avta tills de ska användas av eleven.

Har du frågor, eller vill dela med dig av dina synpunkter på den pedagogiska anpassningen av denna bok, mejla till anpassningsfunktionen@spsm.se.

Behöver du komma i kontakt med försäljningen går det bra att mejla till order@spsm.se eller ringa på tel. 020-23 23 00.

Trevlig läsning!

Lärraranvisning

Titel: PULS SO åk 5 Grundbok

Författare: Stålnacke m.fl.

ISBN: 978-91-27-45748-5

Innehåll

Svartskriftskopia av punktskriftsboken	1
Generella förändringar av boken	2
Sidspecifika förändringar	3
Till läsaren	4
Pedagogiska tips	5
Bildbeskrivningar	7

Svartskriftskopia av punktskriftsboken

Till punktskriftsboken finns en bilaga som heter **Svartskriftskopia av punktskriftsboken**. Det är en PDF där du kan följa hur hela läromedlet, sida för sida, är pedagogiskt anpassat och utformat.

Här ser du vad elevens punktskriftsbok innehåller efter att SPSM har gjort alla de bearbetningar som behövs för att läromedlet ska bli tillgängligt för någon med synnedsättning eller blindhet. Det kan till exempel röra sig om infogade bildbeskrivningar, omarbetade uppgifter eller övningar som har utgått.

PDF-filen är i svartskrift och är en exakt spegling av punktskriftsboken vilket innebär att olika förtecken som används i punktskriften för bland annat siffror, versaler och stilsorter återges. Till exempel ser du siffertecknet (p3456) som en grind före siffran och versaltecknet (p6) som ett understreck före bokstaven.

Filen finns att ladda ner i SPSM:s webbutik, <https://webbutiken.spsm.se/>

Sök på läromedlets titel i SPSM:s webbutik och ladda ner filen som heter **Svartskriftskopia av punktskriftsboken**.

Observera att svartskriftskopian kan ha ett udda pappersformat, FA44, och att det kan påverka möjligheten att skriva ut den. Bäst är att läsa svartskriftskopian digitalt.

Generella förändringar av boken

Under denna rubrik beskrivs de generella tillägg och ändringar som är gjorda i den punktskriftsläsande elevens bok, till exempel på vilket sätt ikoner eller text i marginalen är hanterade.

- Det är stora förändringar gjorda i boken för att få den att fungera för den punktläsande eleven. För att inte göra den här läraranvisningen alltför omfattande uppmanar vi dig att titta i [Svartskriftskopia av punktskriftsboken](#) där du lättare kan se alla förändring sida för sida.
- Det medföljer få kartor som svällpappersbilder till boken. Eleven behöver därför tillgång till kartor ur SPSM:s övriga sortiment. Artikelnummer 6588 är den stora Europakartan. Artikelnummer 6674 är det stora Europapaketet. Du behöver komplettera kartor med markeringar och förklaringar till det som beskrivs i boken.
- Det finns bildbeskrivningar till många av bokens bilder, du kan läsa dem här nedan. Ibland finns bildtexten, eller delar av den i bildbeskrivningen. Ibland skrivs bildtexten som vanlig löpande text när exempelvis bilden tagits bort i anpassningen.
- Flera av kartorna är beskrivna istället för att finnas som svällpappersbild.
- Baksidestext, Källförteckning till bilderna utgår.

Sidspecifika förändringar

Här kan du läsa om sidspecifika tillägg och ändringar. Det kan också vara sidspecifika instruktioner till dig som lärare, till exempel att ta fram konkret material.

Insida pärm

Bägge insidorna är samlade i början av boken.

31

Det finns en svällpappersbild till "Jorden i genomskärning". Notera att det inte finns några pilar i svällpappersbilden så beskriv strömmarna i jorden för eleven.

46–61

Eleven behöver tillgång till generella kartor.

112

Till sidan finns en svällpappersbild av Sápmi. Hos SPSM kan man även beställa en svällpappersbild av samiska flagga, beställningsnummer 60204.

143

I bildbeskrivningen av kartan har ett urval av namn tagits med.

Till läsaren

I den pedagogiskt anpassade boken återfinns en text som riktar sig till eleven och som kan vara bra att känna till innan arbetet med boken påbörjas. Samma text hittar du här. Läs denna text tillsammans med eleven!

- Först i boken finns text från originalets insida pärm, här finns Europafakta och en tidslinje över Sveriges historia från år 1050.
- Nytt kapitel börjar alltid på högersida. Markera gärna med ett gem var du är i boken.
- Det finns bildbeskrivningar till många bilder.
- Boken har många svällpappersbilder. Se till att du har dem nära tillhands så att du snabbt kan få fram rätt svällpappersbild.
- Du behöver också en eller flera Europakartor. Din lärare behöver visa och markera olika saker som nämns i bokens text.
- Om det saknas bilder eller du vill få något förklarat kan du be din lärare rita en enkel bild på din ritmuff/Blackboard.

Tveka aldrig att fråga din mentor om det är något som du undrar över

Pedagogiska tips

I detta avsnitt hittar du pedagogiska och metodiska förslag på hur ni kan arbeta med de olika uppgifterna i boken. Här återfinns också förslag på olika pedagogiska hjälpmedel som skolan kan behöva köpa in eller ta fram för att ni ska kunna arbeta med boken på ett bra sätt.

- Komplettera gärna boken med konkret material så eleven får uppleva snarare än bara ta till sig med ord. Leta efter till exempel religiösa symboler och föremål som eleven kan känna på, en davidsstjärna, en ljusstake osv. Rita symboler på ritmuff eller på annat sätt. Rulla ihop ett långt papper på två pinnar för att skapa förståelse för toran osv.
- Besök gärna religiösa rum, monument, museer osv. där eleven kan få uppleva en taktil eller ljudmässig annorlunda miljö. Hur låter kyrkorummet?
- Förklara fenomen genom upplevelser, t.ex. hur kontinentalplattornas rörelser kan få jordskorpan att vecka sig.
- Till Se till att eleven har de svällpappersbilder som hör till kapitlet nära till hands så att eleven sedan får som vana att själv plocka fram aktuell svällpappersbild. Se detta som ett led i att göra eleven så självständig som möjligt. Markera gärna i svällpappersbilderna. Det kan göras med häftmassa eller med vaxsnören. Större ytor kan markeras med tyg, sandpapper eller plastark (ta det material eleven gillar). Sätt gärna upp bilderna på väggen så eleven omges av en taktil miljö. Svällpappersbilderna kan återanvändas till andra projekt i skolan under elevens skolgång så spara dem gärna för framtiden.
- Rita enkla skisser till eleven om något mer behöver förklaras på följande vis: Ritmuff (från Iris Hadar). Det är ett plastpapper som träs på en platta. Ni ritar med en vanlig bläckpenna. Tryck ganska hårt för att det ska bli en relief. Sensational Blackboard (från SPSM). Här används vanligt papper på ett plattan som kallas "Sensational Blackboard". Eleven måste kunna trycka rätt hårt med en penna för att det ska bli en relief. Nettbrett (se hur du tillverkar den på: <http://www.statped.no/Huseby>, sök vidare på Tegnepakke). Här fäster du ett myggnät på en platta. Lägg ett vanligt papper på plattan och rita med en vaxkrita. Linjerna blir i relief men kräver också att eleven kan trycka med kritan mot pappret. Fördelen är att andra elever ser strecken tydligt men att de taktilt är lite svagare än ovanstående metoder.
- Läs "Till läsaren" gemensamt med eleven så att han/hon får information om bokens upplägg och utformning.
- Flaggorna finns beskrivna i bildbeskrivningar till boken (läs nedan). Hos SPSM finns flaggorna att köpa som svällpappersbilder om eleven är intresserad. Dessa nordiska flaggor finns: Danmark, Finland, Island, Norge, samiska flaggan och Sverige i produkten 6 flaggor från Norden, artikelnummer 60206.

- Du kan också rita en korsflagga på en ritmuff eller sätta samman en bild med olika material så eleven förstår korsymbolen. Ta till exempel en röd plastmapp och fäst ett vitt kors i ulltyg och gör på så vis Dannebrogen.
- Material såsom extra svällpappersbilder, kartor, blackboard (för att rita), handledningar i att undervisa elever med synnedsättning osv. kan köpas från SPSM. <https://webbutiken.spsm.se>

Bildbeskrivningar

Här hittar du en sammanställning av alla de bildbeskrivningar som beskriver originalbokens bilder.

7

En kille säger: Jag tycker att vi har så bra stämning i klassen. Hoppas att vår klass får hålla ihop ända tills vi slutar nian.

En annan kille svarar: Fast det är inte säkert att det skulle vara så bra.

8

Teckning av en kille. Runt honom finns grupper med namn skrivna:

- Mamma, morfar, mormor, Kim, Armand
- Storasyster, James, Anki, Noor
- Pappa, Lillebror, Sophie, Max
- Oliver, Hamid, Manne
- Maya, Amina, Elliot

15

Tre kompisar tittar på mobiltelefoner i en butik. De säger:

- En sådan vill jag ha!
- Den har jag inte råd med.
- Men man kanske kan spara för att köpa den senare?

17

Cirkeldiagram som visar att i Sverige arbetar ungefär (du får en lista i procent):

- 30 % inom offentlig sektor med bland annat sjukvård, omsorg och undervisning
- 16 % med handel, på hotell och på restauranger
- 12 % inom industrin
- 10 % med andra tjänster än de som nämns i diagrammet
- 7 % med ekonomi, juridik och försäkringar
- 7 % med att bygga och renovera hus
- 6 % med massmedia och annan information, kultur och nöje
- 5 % med att ta hand om våra bostäder
- 5 % med transporter och resor
- 1 % med jordbruk, skogsbruk och fiske
- 1 % med vatten, värme, el och sophantering

19

Cirkeldiagram som visar ungefär hur utgifterna fördelar sig för en familj med två barn (du får en lista i procent):

Bostad 27 %

Fritid och kläder 23 %

Övrigt 18 %

Resor 16 %

Mat 16 %

20

Det ekonomiska kretsloppet. En bild visar med pilar hur pengar och tjänster går fram och tillbaka i samhället.

blå = blå pil = varor och tjänster

gul = gul pil = pengar

Hushåll – Arbetsplatser

1 blå Föräldrarna i familjen arbetar på arbetsplatser.

2 gul Föräldrarna får lön från arbetsplatserna.

Hushåll – Stat och kommun

3 gul En del av lönen betalas som skatt till staten och kommunen.

4 gul Staten ger pengar till familjen genom olika typer av bidrag, till exempel barnbidrag och bostadsbidrag.

5 blå Staten och kommunen låter familjen använda skolor, vägar, sjukvård, lekparker med mera.

Hushåll - Affärer

6 blå Från affären köper familjen mat, kläder och andra saker.

7 gul Familjen betalar pengar till affären när de handlar.

Hushåll - Banker

8 gul Familjen sätter in sina sparpengar på banken. De betalar också ränta på lån de har i banken.

9 gul Familjen lånar pengar av banken när de ska köpa något som kostar mycket.

26

Datorskiss av en bil. Bilen svävar i luften utan hjul!

27

En liten robot. Den har ett huvud med mikrofon och kamera. På kroppen sitter en högtalare.

29

Tre vandrare på en stig i bergen. De säger:

- Var tror ni att berg kommer ifrån?
- Jag tror att de har kommit upp från jordens inre.
- Jag tror att bergen är lika gamla som jorden. De bildades nog redan när planeten bildades.

30

Foto av en borren vid världens djupaste hål. Den ser ut som en vanlig borrhög men är mycket större. Den sitter fast i block som hålls uppe av linor.

33

Foton av raukar. Det är stora höga stenar.

36

Foto av ett hus som har vält så att sidan av huset ligger mot marken.

38

Foto av en bergssida. Berget är täckt av sten och grus, här rinner också en liten bäck.

39

Foto av en sten som har flera stora sprickor i sig. Sprickorna har bildats när vatten har frusit till is och utvidgats inne i stenen.

40

Foto av ett stenbrott i Bulgarien. Det är ett enormt djupt hål. Maskiner hackar loss stenblock från jordytan och lämnar stora spår för all framtid.

40

Foto av en vägtunnel.

41

Tre teckningar som visar samma ställe men under olika tidsåldrar:

6000 år sedan - En liten gård ligger i skogen vid en sjö. Gården har djuren runt husen och runt odlingarna finns staket.

200 år sedan – Runt gården finns hagar och åkrar med bara några få träd. Ur en kulle finns en grop ur vilken sten och sand hämtas. Av sjön finns bara en liten källa kvar.

Idag – Gården har inga djur kvar men här syns en stad lite längre bort. Till staden går en järnväg. På kullen med sandgropen gräver en grävmaskin och skog har planterats på kullen igen.

42

Foto av utsikten från Skuleberget, Höga kusten. Utmed vattnet syns avlånga låga berg med skog.

43

Foto av en jätte sten, ett flyttblock i en skog i Estland.

43

Foto av en klippa vid sjön Vänern. På klippan finns ränder, isräfflor.

43

Foto av ett stort berg. Nedanför berget ligger glaciären. Det är en stor massa is.

45

Två tjejer tittar på en världskarta:

- Jag har fått en världskarta från min kusin i Kina!

- Men, var är Europa?

På världskartan är Stilla havet i mitten så Europa ligger längst upp till vänster!

46

En karta över hela Europa. Ländernas namn och huvudstäder är utmärkta, liksom större floder och sjöar, hav och större floder. Ländernas gränser är markerade med röda linjer.

47

Foto över Vatikanstaten. Staten är ett triangulärt område som är omgivet av en stor mur. Innanför murarna finns, kyrkor, byggnader, parker och ett stort torg, Petersplatsen.

48

Foto av staden Murmansk i Ryssland som ligger i polarzonen. Här syns en stad med många höga hus och i bakgrunden berg med skog och snö.

48

Foto av staden Palermo på ön Sicilien vid Medelhavet i den subtropiska zonen. Här finns en sandstrand där folk solar och badar. Vid stranden syns låga hus. Bakom husen syns en stor bergsklippa.

49

Karta över Europa som visar nederbörd och klimat. Det kommer mest nederbörd, mer än 1000 mm per år, vid de västra kusterna av Norge, brittiska öarna, Norge, Frankrike, Spanien, norra Italien och längs hela Balkanhalvön från Kroatien till Grekland.

49

Två diagram som visar temperatur och nederbörd i Bergen i Norge och i Jekaterinburg i Ryssland.

I Bergen är det mycket nederbörd på sommaren men ännu mer på vintern. I Jekaterinburg är det lite nederbörd på sommaren men ännu mindre på vintern.

I Bergen är det inte så stor skillnad i temperatur, på sommaren är det lite varmare än på vintern. Cirka 15 grader på sommaren och 3 grader på vintern. I Jekaterinburg är det stor skillnad i temperatur. Cirka 20 grader på sommaren och -10 grader på vintern.

50

Karta över Europa med markerade vegetationsområden:

Is: Fläckvis på Island, ryska ögruppen i norra ishavet.

Tundra: Island, de norra kustnära områdena av skandinaviska halvön samt norra Ryssland.

Skog: Hela Sverige, Finland och norra delen av Ryssland har sammanhängande områden. Dessutom fläckvisa områden i större delen av Europa, längs floder och bergskedjor.

Berg: Bland annat Skanderna i Norge, Uralbergen i Ryssland, Alperna i södra Europa, Pyrenéerna på gränsen mellan Frankrike och Spanien, Apenninerna i Italien.

Odlad jord och stäpp: Odlad jord finns runt om i hela Europa längs kuster och floder. Stäpp breder ut sig i öster i södra delarna av den europeiska delen av Ryssland.

52

2 foton

- Enormt stora åkrar i Ukraina. Ukraina har Europas största slätter och bördigast jordar.
- En pojke har klättrat upp i ett olivträd och plockar oliver i Kroatien vid Medelhavet.

53

Foto av en oljeplattform i Norge. Plattformen har fyra jätteben som står ner i vattnet. På benen finns ett däck/golv med lyftkranar och byggnader.

54

Foto av kulturlandskap vid sjön Gooimeer i Nederländerna. Här syns åkrar, hus, vägar och järnvägar.

55

Foto av vindruvsodling i Spanien. Vindruvor växer på buskar i långa rader.

55

Foto av ett landskap på ön Kreta i Medelhavet. På kullarna växer bara små macchia buskar.

56

Foto av storstaden Paris. Här syns Eiffeltornet, det är ett högt torn byggt av stålbalkar.

59

8 flaggor. Alla flaggor utom Grönland har ett kors på sig.

Danmark – röd med ett vitt kors

Finland – vit med ett blått kors

Island – blå med ett rött kors med vita kanter

Norge – röd med ett blått kors med vita kanter

Sverige – blå med ett gult kors

Färöarna – vit med ett rött kors med blå kanter

Åland – blå med ett rött kors med gula kanter (lik Sveriges flagga)

Grönland – 2 ränder i vitt och rött. På dem finns en cirkel i rött och vitt.

63

En kille och tjej pratar:

- Enligt judendom, kristendom och islam finns det en enda gud. Egentligen handlar det om en och samma Gud, tror jag.

- Varför är det då tre olika religioner?

66

Kartan visar den vandring Abraham gjorde med sin familj och allt de ägde. Vandringen börjar i Ur i dagens Irak, nära Persiska gulfen till Kanaan i dagens Israel, vid Medelhavets kust.

67

Släkträd som visar att Sara och Abraham får sonen Isak. Hagar och Abraham får sonen Ismael.

72

Ritning av Jerusalems tempel. Templet har formen som en kub med en dörr. Runt det finns en mur med vaktorn.

73

Foto av en flicka som läser ur Toran. Texten är ett långt papper som är upprullad på en pinne i var sin ände. Texten i Toran är helig och får inte röras med fingret. Därför följer flickan texten med en pinne.

73

Foto av en bok. Inom judendomen finns flera böcker. Det här är en bok med böner. På omslaget syns stentavlorna med 10 guds bud, en sjuarmad ljusstake, en davidsstjärna och flaggor.

76

Foto av ett judiskt par i USA som bygger en lövhydda inför firandet av sukkot. Kojan ser ut som ett tält men har ett tak av pinnar.

79

Foto av en gravsten med en davidsstjärna. Man lägger små stenar ovanpå gravstenen för att visa att man har varit där.

80

Foto inifrån synagogan i Stockholm. Ordet synagoga betyder samlingsplats. I mitten finns en gång och på båda sidor finns bänkar där du kan sitta, som i en kyrka.

82

Karta som visar kristendomens utbredning i världen i dag. Kristendomen finns i hela världen utom i norra Afrika och stora delar av Asien.

91

Foto inifrån en kyrka. På golvet ligger palmblad och barn spelar en teaterpjäs.

93

Foto inifrån en kyrka. Konfirmander samlas vid altaret för att ta emot nattvarden. Konfirmanderna är klädda i hellånga vita kåpor/klänningar.

94

Foto av Kirunas kyrka. Kyrkan är inspirerad av en samekåta, formad som en hög kon med utbyggnader. Överst vid taket finns stora fönster. Den är byggd i trä och målad i rött.

94

Foto inifrån Vasakyrkan i Göteborg. Längst fram finns altaret och över det en väldigt stor målning av Jesus himmelfärd. Till vänster syns predikstolen.

95

Foto inifrån en kyrka. Här sjunger 18 tjejer och killar i en kör.

97

Foto av en fest i en park bredvid en moské. Här syns mattält och många familjer.

98

Foto av en kamelkaravan i öknen. Så här kunde det kanske se ut på handelsvägen som gick genom öknen då Muhammed levde. Sju kameler går i en lång rad. De är ihop bundna med rep. Repen går från grimmorna till sadlarna. Längst fram går en man med fyra barn runt sig.

100

Foto av moské. Det är flera stora byggnader med minareter och kupoltak. Minareterna är höga smala torn. En kupol är ett halvklotformat tak. Runt moskén finns en gårdsplan/torg.

101

Foto inifrån Klippmoskén. Här finns en bergsklippa med ett stort hål i sig!

103

Foto av en familj som ber tillsammans vid festmåltiden under ramadan. De sitter runt bordet och håller upp handflatorna mot sig.

103

Foto av Kaban i Mekka. Den fyrkantiga lilla byggnaden står på ett torg inne i moskén och runt den går hundratals människor.

104

Foto av flera små skålar med: hummus, fetaost, dadlar, oliver, fruktsallad, yoghurtsås, baba ganoush (aubergineröra) och fler olika röror.

105

Foto av en gravsten. På den finns ristat en måne och en stjärna.

106

Foto av Fittja moské utanför Stockholm. Det är en kubformad byggnad med små kupoler på taket. På taket finns också ett torn, det är ett minarettorn som är över 32 meter högt.

106

Foto av en vigsel. Brudparet sitter på blå mattor på golvet, de sätter på ringar på varandras fingrar. Vid dem sitter en imam. I bakgrunden syns väggar som pryds av vacker blå mosaik.

109

En kille och en tjej pratar:

- I de flesta länder bor många olika folk.
- Men vad är egentligen ett folk?

111

Foto av ett judiskt kafé i Stockholm med traditionell judisk mat.

112

Foto av sju kåtor. Det är tält med formen som koner. I bakgrunden syns fjäll med lite snö.

113

Foto av en samisk familj i Norge på 1890-talet. De står framför sin kåta, ett tält med formen som en kon. Det är mamma, pappa, farmor/mormor och fyra barn. De är klädda i koltar (som en lång tröja) av päls eller ylletyg. På huvudet har de samiska mössor dekorerade med tofsar och fina band.

113

En trumma gjord av skinn. På skinnet finns streckgubbar och djur ritade.

114

Foto av en man som kastar en lasso mot sin ren för att fånga den.

115

Sápmis flagga har ränder i rött, grönt, gult och blått. På den finns en cirkel i blått och rött.

115

Foto av tre tjejer i kolt. Kolt är som en lång tröja eller klänning som går till knäna. Under den har de en slags polotröja och på den är kragen dekorerad med broderier av tenntråd. I midjan har de ett hemvävt band.

116

Målning från 1800-talet som visar svedjebönder. De bränner allt som växer på marken. Alla i familjen hjälptes åt att kontrollera elden. De använder långa pinnar för att slå och styra elden. De är sotiga och har trasiga kläder. På fötterna har de skor av näver för att kunna gå på glöden.

117

Foto av fem finska krigsbarn som kom till Gävle år 1947. De är mellan cirka 2 och 6 år gamla. Om halsen har de ett snöre med en lapp med namn och adress.

118

Tornedalens flagga har tre ränder i gult, vitt och blått. Det symboliserar den gula solen, det snövita landskapet och den sommarblå himmeln.

119

Foto av en man som står upp i en båt och fiskar (han har ingen flytväst). Att fiska sik med håv är typiskt i Tornedalen. Håvarna har långa skaft och har sett likadana ut i hundratals år.

119

Foto av två vägs skyltar i Tornedalen. De har namn på både svenska och meänkieli. På dem står: Torneälven Tornionväylä och Pajala

121

Foto av en låg byggnad i tegel. Den ligger på landsbygden omgiven av grönt gräs.

122

Den romska flaggan har två ränder i blått och grönt. Över dem finns ett rött hjul, ett chakra.

123

En ring dekorerad med många små kulor.

125

En kille och en tjej tittar på dator:

Datorn: Innan Gustav Vasa blev kung var han med om flera spännande äventyr i Dalarna. Han gömde sig i ett hölass ...

Tjejen: Vänta! Hur vet vi att det verkligen har hänt?

Killen: Vem har skrivit ner de här berättelserna?

126

Målning från 1908 av Carl Larsson. Gustav Vasa rider in i Stockholm. Han har en rustning i plåt på sig. Bakom honom syns fotsoldater och fler hästar med riddare i plåtrustningar. I Stockholm bugar borgarna sig för honom.

Målningar som den här skulle göra svenskarna stolta över sin historia.

128

Första sidan i den första svenska bibeln. Det står: Biblia, Thet är: All then Helgha Scriff, på Swensko Tryckt i Upsala 1541.

130

Teckning som visar att djupt inne i skogarna byggde bönderna fällor och bakhåll, till exempel genom att fälla träd för att sedan anfälla kungens knektar (soldater) från flera håll. Bönderna gömmer sig bakom träden och skjuter på knektarna med armborst (som en liten pilbåge).

131

Teckning som visar Nils Dackes avhuggna huvud, i en bok av Joen Petri Klint år 1543. Dackes huvud har mycket hår och skägg, det är uppsatt på en påle.

132

Här visar en karta var Vasaslotten ligger. De flesta ligger i södra Sverige (men inga i Skåne, Blekinge, Halland eller på Gotland). Det finns två slott i dagens Finland, ett i Åbo och ett på Åland, Kastelholm.

Slotten i Sverige är: Slottet Tre Kronor i Stockholm, Nyköpingshus, Stegeborg, Linköping, Jönköping, Kronoberg, Borgholm, Kalmar, Bergkvara, Älvsborg, Skaraborg, Läckö, Vadstena, Gripsholm, Örebro, Västerås, Uppsala, Örbyhus.

133

Teckning som visar en fest på ett Vasaslott. Kungen sitter i högsätet, ett bord längst fram i rummet. Längs väggarna finns bord så att alla kan se kungen. Borden är pyntade med vackra silversaker. Tallrikarna är av trä eller tenn. Varje gäst har med sig sin egen kniv och sked, gafflar har inte börjat användas. Tjänstefolk bär in mat och spelmän spelar på harpa och blåsinstrument. Några hundar lufsar runt!

134

Teckning av Erik XIV (Erik den fjortonde) som han ville se sig själv: lärd, mäktig och modern. Byxorna kallas pluderhosor och hörde till det senaste modet. Det är ett slags shorts men med mycket tyg så de har formen som ballonger. Till det en jacka med en kort mantel över axlarna. Där byxorna slutar finns rosa strumpor och på fötterna ett par röda skor.

135

Sveriges riksregalier som användes när Erik XIV kröntes till kung: riksäpplet, kronan, spiran och riksnyckeln. De är tillverkade av guld och pryds med ädelstenar.

136

Teckning av Karl IX (Karl den nionde) var känd som en sträng kung.

Här är han klädd helt i svart- och gulrandigt. Han har jacka, pluderhosor (shorts), strumpor och skor. Frisyren är lite märklig, han har kammat upp hår från sidorna för att dölja sin flint!

136

Släktträd

Gustav Vasa var gift tre gånger och fick många barn.

- Med Katarina av Sachsen-Lauenburg fick han barnet Erik XIV
- Med Margareta Leijonhufvud, fick han 8 barn: Johan III, Katarina, Cecilia, Magnus, Anna, Sofia, Elisabet, Karl IX, (+2 barn som dog tidigt).
- Med Katarina Gustavsdotter (Stenbock) fick han inga barn.

136

Vasaättens vapensköld. Den har tre ränder i rött, vitt och blått. Mitt på skölden finns en vase, ett knippe med strån.

140

Teckning av en bondgård på 1500-talet. Bondgården består av boningshus, lador och uthus. Husen bildar en fyrkant med en gårdsplan i mitten. På gårdsplanen finns en brunn med vatten. Husen är byggda med stockar som ligger på varandra. Ett hus har en trappa till en övervåning, det är en loftbod. Där förvarades mat och kläder.

142

Teckning som visar två klassrum. I ena bilden sitter skolmästaren i sin kateder med en uppslagen bok. I ena handen håller han en pekpinne. Eleverna sitter på golvet med varsin bok. I den andra bilden visar hur en pappa undervisar sina söner i hemmet. Pappan sitter i en stol och sönerna på knä på golvet.

143

Den tecknade kartan visare hela Norden och är full av detaljer, som inte är så vanliga på kartor idag. Vi ser förstas berg, sjöar, och vattendrag. Men där syns också hus, träd och buskar och djur. Människor åker båt, åker skridskor, skidor, jagar sälar och hjortar eller arbetar på fält. I haven syns märkliga fantasidjur som stora sjöormar, jättehumar och andra simmande sjöodjur.

Ländernas form stämmer inte med hur vi ser kartor idag. Namn på kartan: Scandia, Norvegia, Svecia, Dalacarl, Dania, Gothia, Mare Goticvm, Mare Glacial, Finmarchia, Lappia, Botnia, Mare Botnic, Livonia, Esthia, Gotlandia, Middelpadia

144

Tryckpressen från 1400-talet från Gutenbergmuseet i Mainz i Tyskland. Med den här kan man trycka text. En platta med typer, bokstäver trycks mot ett papper. Typerna är löstagbara och kan sättas om i en ny platta. Med en vev pressas plattan mot pappret.

145

Målning av en predikan i en protestantisk gudstjänst, av en okänd konstnär i en dansk kyrka 1561. Här syns ett barn som döps och människor som får nattvard (prästen ger dem bröd och vin). I tysk propaganda är det Luther själv som står i predikstolen, men förmodligen är det en vanlig präst som konstnären har målat.

147

3 barn tittar på en kanon och säger:

- Tänk att Sverige var det största och mäktigaste landet i norra Europa.
- Mm, som krigade nästan hela tiden ...
- Vad var det som gjorde att just Sverige kunde bli så mäktigt?

149

Karta över 1600-talets Sverige. Till Sverige hör även Finland.

Längs norrlandskusten: Torneå, Luleå, Piteå, Umeå, Sundsvall, Söderhamn

I Svealand: Falun, Säter, Vaxholm, Sala, Eskilstuna, Lindesberg, Kristinehamn, Askersund

I Götaland: Åmål, Vänersborg, Göteborg, Alingsås, Gränna, Karlskrona, Karlshamn, Kristianstad

I Finland: Kajana, Brahestad, Gamla Karleby, Jakobstad, Nya Karleby, Kristinestad, Tavastehus, Lappstrand, Veckelaks.

I dagens Ryssland: Nyen

149

Teckning av en ung postbonde som springer. Postbonden hade ett spjut för att skydda sig mot vilda djur och överfall.

151

Foto av en matskål i trä med sju träskedar som flera sjömän delade på och en läderstövel som man har hittat ombord på Vasaskeppet.

155

Foto av Kristinas mantel som hon bar vid sin kröning. Den har ett långt släp och är blå med vita kanter. Tyget är mönstrat med kronor. Runt halsen finns vit päls.

156

Karta. En lång röd pil visar arméns väg, från Polen, genom Tyskland och upp genom Danmark. På kartan är de svenska landskapen Halland, Skåne och Blekinge markerade som delar av Danmark.

158

Målning av Karl XI (Karl den elfte), klädd som en romersk härförare, 5 år gammal. Han har på sig en rustning på överkroppen och under den en klänning. Han har långt lockigt hår. Bredvid honom står två lejon i guld.

159

Foto av Karl XI:s hatt som är en vit enkel hatt. Den bar han vid slaget vid Lund 1676, under ett krig mot Danmark. Det kriget blev hans sista krig.

160

Teckning av ett husförhör hos en bondfamilj. Prästen förhör gårdens invånare. De skulle visa för prästen att de kunde texter ur katekesen utantill, bland annat bönen Fader vår och de tio budorden.

162

Teckning som Karl XII gjort. Här finns djur ritade och namnen på svenska och latin:

Unicornis Enhörning

Testudo Sköldpadda

Erinaceus Igelkott

Melis Grävling

Crocodilus

Alces älg

Cerpens Orm

163

Karta över Europa. Röda pilar går från Stockholm, via Skåne, mot Baltikum (som är en del av Sverige), vidare till Polen, Tyskland. Åter till Polen, till Ryssland, ner till Turkiet, genom Ungern, Österrike, Tyskland. Upp genom västra Sverige till Norge.

164

Foto av uniformen som Karl XII hade på sig när han blev dödad. Den finns på Livrustkammaren i Stockholm.

Uniformen är blå med en lång rock och en lång slängkappa/mantel. Hatten är trekantig och ridstövlarna är höga upp till knäna. Leran på kappan är fortfarande kvar!

169

Målning av en liten flicka klädd i en hellång klänning med ett förkläde över. På huvudet har hon en liten hätta (mössa) i spets.

170

Målning av Ludvig XIV. Han har på sig en väldigt stor mantel som är fodrad med päls. Mantels tyg är broderat med franska liljor i guld. Runt halsen har han en stor krage i spets. På benen sitter tunna vita strumpbyxor och på fötterna nätta skor med klack. Håret är stort, långt och lockigt (antagligen en peruk).

171

Enkel karta över Europa. Fyra stora riken är markerade. Sverige sträcker sig fortfarande även över dagens Finland, men Baltikum, dagens Estland, Lettland, Litauen är markerat med mörkrosa, och har alltså erövrats av Ryssland. I Europas mitt finns Polen, och hela sydöstra delen av Europa, från Balkanhalvön och österut, tillhör Turkiet (Osmanska riket).